

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๘

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสนมหาเถร)

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ภูมิลำเนาเดิม	ตำบลบ่อโพง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วันประสูติ	วันพุธ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๔ ปีระกา นพศก จ.ศ. ๑๒๕๕ ตรงกับวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๐ ในรัชกาลที่ ๕
วันสถาปนา	วันเสาร์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๘ ปีชวด จศก จ.ศ. ๑๓๓๖ ตรงกับวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๑ ในรัชกาลที่ ๙
วันสิ้นพระชนม์	วันเสาร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๓๕๐ ตรงกับวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ ในรัชกาลที่ ๙
พระชนมายุ	๘๑ พรรษา ๕ เดือน ๒๕ วัน
ทรงดำรงตำแหน่ง	
สมเด็จพระสังฆราช	๑๔ ปี ๒ เดือน ๕ วัน

พระประวัติเบื้องต้น

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสนมหาเถร) ทรงมีพระนามเดิมว่า มัทรี นิลประภา เมื่อทรงบรรพชาเป็นสามเณรแล้ว จึงเปลี่ยนเป็น วาสน์ ประสูติเมื่อวันพุธ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๔ ปีระกา นพศก จ.ศ. ๑๒๕๕ ตรงกับวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๐ ท่านบิดาชื่อ บาง นิลประภา ท่านมารดาชื่อ ผาด นิลประภา ครอบครัวมีอาชีพทำนา อยู่ที่บ้านตำบลบ่อโพง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวัยเยาว์ทรงเล่าเรียนหนังสือที่วัดโพธิ์ทอง ต่อมาได้เข้ามาเป็นศิษย์ของ พระญาณดิลก เมื่อครั้งยังเป็นพระมหารอด วราสโย วัดเสนาสนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และได้ทรงเล่าเรียนหนังสือไทยในโรงเรียนตัวอย่างมณฑลกรุงเก่า (โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ในปัจจุบัน) จนสอบไล่ได้ เทียบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จึงได้ย้ายเข้ามาอยู่วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เป็นศิษย์ของพระอมรโมลี (พระมหาทวี ป.ธ.๕) ผู้เป็นญาติ

ทรงบรรพชา

เมื่อพระชนมายุ ๑๖ พรรษา ได้ทรงบรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ โดยมีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ และพระวินัยมุนี (แปลก วุฑฒินญาโณ) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เป็นพระศีลาจารย์

เมื่อบรรพชาแล้ว ไม่มีใครเป็นที่เลื่อมใสแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่ของสามเณร จนถึงเวลาเกือบจะออกพรรษามหาเล็กได้มาเตือนให้ขึ้นไปขอศีลขอทัฬหกรรมเหมือนอย่างสามเณรอื่น จึงเริ่มรู้สึกว่าจะต้องศึกษาระเบียบหน้าที่ของวัดอีกมาก การเรียนพระธรรมวินัยในสมัยนั้น ทรงเรียนสามเณรศึกษาธรรมวิภาค เป็นการขอเรียนตามกุฎของท่านผู้มีเกาใจสอนด้วยตนเอง เพื่อเข้าสอบพร้อมกับบวช ทรงสอบได้คะแนนเป็นที่ ๑ ในสมัยนั้นทางการคณะสงฆ์ได้จัดให้สามเณรศึกษาความรู้ มีการสอบไล่ความรู้ในวิชาเรียงความ ธรรมวิภาค ผู้สอบได้เรียกว่า สามเณรรู้ธรรม และได้รับยกเว้นการเกณฑ์ทหาร

ทรงอุปสมบท

ทรงบรรพชาอยู่จนพระชนมายุครบอุปสมบท ทรงอุปสมบท ณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ โดยมีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ พระวินัยมุนี (แปลก วุฑฒินญาโณ) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระญาณดิลก (รอด วราสโย) วัดเสนาสนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ทรงมีพระนามฉายาว่า วาสโน

เมื่อทรงอุปสมบทแล้ว ได้ทรงศึกษาพระปริยัติธรรมตามลำดับ ทรงสอบไล่ได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค ทรงได้รับใช้ถวายงานแด่ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ในด้านต่าง ๆ และทรงเป็นที่โปรดปรานเป็นพิเศษกว่าภิกษุสามเณรอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทรงเป็นผู้เรียบร้อยละเมียดละไม ขณะนั้น เมื่อทรงมีโอกาสถวายการรับใช้และถวายอุปัฏฐาก สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลริวัฒน์ จึงทรงเมตตา และทรงไว้วางพระทัยในเรื่องต่าง ๆ เป็นอันมาก

สมณศักดิ์และตำแหน่งหน้าที่ในการพระศาสนา

การที่สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์) ได้ถวายงาน และถวายการอุปัฏฐากใกล้ชิดแด่พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า มาแต่พรรษาอายุยังไม่ยี่สิบ นับว่าเป็นคุณประโยชน์แก่พระองค์อย่างมหาศาล เป็นโอกาสให้พระองค์ได้เรียนรู้การคณะสงฆ์ การพระศาสนา และการปกครอง มาเป็นเวลายาวนานเกือบ ๒๐ ปี กอปรกับพระองค์ทรงมีพระอัธยาศัยช่างคิดช่างสังเกต จึงทรงเรียนรู้และซึมซับแนวพระดำริแบบแผนต่าง ๆ จากพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ไว้ได้

เป็นอันมาก และพร้อมด้วยพระจริยามรรยาทอันงาม จึงเป็นเหตุให้ทรงเป็นที่ยอมรับและเจริญก้าวหน้า
ในพระเกียรติยศ และหน้าที่การงานมาโดยลำดับ

- พ.ศ. ๒๔๖๕ ทรงได้รับแต่งตั้งเป็นฐานานุกรมผู้ใหญ่ที่ พระครูโฆสิตสุทธสร พระครูคู่สวด
ในพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลริวิวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า
- พ.ศ. ๒๔๖๖ โปรดให้เลื่อนขึ้นเป็น พระครูธรรมธร แล้วเลื่อนขึ้นเป็น พระครูวิจิตรธรรมคุณ
ในปีเดียวกัน
- พ.ศ. ๒๔๗๗ ทรงได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะสามัญปลัดซ้ายของ
พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลริวิวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ที่ พระจุลคณิศร
- พ.ศ. ๒๔๘๘ ทรงได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะชั้นราชที่ พระราชกวี
และได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้รักษาการในหน้าที่เจ้าอาวาสวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
- พ.ศ. ๒๔๙๐ ทรงได้รับแต่งตั้งเป็นสังฆมนตรี และในวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ทรงได้รับ
พระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะชั้นเทพที่ พระเทพโมลี
- พ.ศ. ๒๔๙๑ ทรงได้รับแต่งตั้งเป็นสังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การสาธารณูปการ และได้รับ
แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม และดำรงตำแหน่ง
เจ้าคณะตรวจการภาค ๑
- พ.ศ. ๒๔๙๒ ทรงได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะชั้นธรรมที่
พระธรรมปาโมกข์
- พ.ศ. ๒๕๐๐ ทรงได้รับพระราชทานสถาปนาเป็น พระราชาคณะชั้นเจ้าคณะรองที่
พระอุบาลีคุณูปมาจารย์
- พ.ศ. ๒๕๐๖ ทรงได้รับพระราชทานสถาปนาเป็น สมเด็จพระราชาคณะที่
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๘ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

พ.ศ. ๒๕๑๖ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริมหาเถร)
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม สิ้นพระชนม์ ครั้นถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ขึ้นเป็น สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เมื่อวันเสาร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีชวด จ.ศ. ๑๓๓๖ ตรงกับ
วันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ นับเป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๘ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

พระเกียรติคุณ

ด้านพระนิพนธ์

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสนมหาเถร) ทรงเริ่มสนพระทัยในทาง การประพันธ์มาตั้งแต่เมื่อยังเป็นสามเณร แต่มาสนพระทัยอย่างจริงจังหลังจากที่ทรงอุปสมบทแล้ว ได้ทรงนิพนธ์ เรื่องต่าง ๆ ไว้มากทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง พระนิพนธ์ที่เป็นร้อยแก้ว เช่น นำคำสวดมนต์แบบมคธ เป็นคำบรรยายประวัติความเป็นมาพร้อมทั้งเนื้อธรรมที่ปรากฏในพระสูตร บันทึกของสุภาสิณี เป็นพระนิพนธ์ แสดงคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างง่าย ๆ รวมพระนิพนธ์ร้อยแก้ว เป็นศาสนคดีที่ให้ความรู้เกี่ยวกับ พระพุทธศาสนาและธรรมในด้านต่าง ๆ ส่วนพระนิพนธ์ร้อยกรองนั้น เป็นรูปแบบการประพันธ์ที่ทรงโปรด มากเช่นกัน ได้ทรงนิพนธ์ร้อยกรองในแบบต่าง ๆ ไว้มากเป็นจำนวนมาก เช่น บทสักวา “วันทำบุญ” มงคลดอกสร้อย ภาษิตคำกลอน คำกลอนคาถาแห่งปราสาทสูตร คำโคลงเรื่องทศ ๖ กวีนิพนธ์เบ็ดเตล็ด ซึ่งล้วนเป็นบทกวีธรรมและบทสอนใจในลักษณะต่าง ๆ อีกมาก

ด้านการศึกษา

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสนมหาเถร) ได้ทรงปฏิบัติพระภารกิจและ ศาสนกิจเป็นคุณประโยชน์ต่อการศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาเป็นเวลานาน สถาบันการศึกษาต่าง ๆ จึงได้ถวายปริญญาคุณวุฒิปันจติกิตติมศักดิ์เพื่อเป็นการเชิดชูพระเกียรติคุณ ดังนี้

- พ.ศ. ๒๕๒๒ รัฐบาลอินเดียได้อนุมัติปริญญาคุณวุฒิปันจติกิตติมศักดิ์ สาขาอักษรศาสตร์ โดยมหาวิทยาลัยพาราณสี เป็นผู้ดำเนินการจัดพิธีถวาย
- พ.ศ. ๒๕๒๒ มหาวิทยาลัยโอเรียลทอล สตัดดี้ ได้ทูลถวายปริญญาคุณวุฒิปันจติกิตติมศักดิ์ ในโอกาสเสด็จเยือนเมืองลอสแอนเจลิส รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา เพื่อทรงปฏิบัติศาสนกิจ ตามคำกราบทูลอาราธนาของพุทธศาสนิกชนในเมืองนั้น และในสกเดียวกันนั้น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทูลถวายปริญญาพุทธศาสตรคุณวุฒิปันจติกิตติมศักดิ์ เป็นสถาบันที่สาม

ด้านศาสนสัมพันธ์

พ.ศ. ๒๕๒๗ เกิดกระแสข่าวที่ก่อให้เกิดความตึงเครียดระหว่างพุทธศาสนิกชนและคริสต์ศาสนิกชน อันเนื่องมาจากความไม่เข้าใจกันบางประการ ประกอบกับเป็นช่วงเวลาที่สมเด็จพระสันตะปาปาแห่งวาติกัน จะเสด็จเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ด้วยเกรงว่าจะเกิดเหตุการณ์ไม่ เหมาะสมขึ้นระหว่างการเสด็จมาเยือนประเทศไทยของสมเด็จพระสันตะปาปา สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสโน) ในฐานะองค์พระประมุขแห่งพุทธจักรในประเทศไทย ได้ทรงปฏิบัติ

พระภารกิจในการต้อนรับพระสันตปาปาด้วยพระองค์เองอย่างสมพระเกียรติ เป็นที่ปลื้มปีติของผู้มาเยือน และทำให้ความรู้สึกดีถึงครั้งนั้นผ่านพ้นไปได้ด้วยความเรียบร้อย

การสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎก

ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสนมหาเถร) ในฐานะองค์ สกกลมมหาสังฆปริณายก ได้ทรงพระดำริให้มีการทำสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎก เพื่อเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยได้ทรงมีพระลิขิตเสนอแนว พระดำริต่ออธิบดีกรมการศาสนา เพื่อเสนอที่ประชุมมหาเถรสมาคม ในที่สุดมหาเถรสมาคมก็ได้อนุมัติ จึงได้ถวายโครงการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้ให้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ และขอความอุปถัมภ์จากรัฐบาล โดยมีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสนมหาเถร) ทรงเป็นประธานที่ปรึกษา การสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้ เป็นการ ตรวจชำระพระไตรปิฎกแปลและจัดพิมพ์เป็นภาษาบาลีและภาษาไทย รวม ๔๕ เล่ม ได้แก่ พระวินัยปิฎก ๘ เล่ม พระสุตตันตปิฎก ๒๕ เล่ม พระอภิธรรมปิฎก ๑๒ เล่ม

การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์พระอาราม

การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์พุทธสถานต่าง ๆ นั้น ได้ทรงบำรุงรักษา และเสริมสร้างถาวรวัตถุ และปูชนียสถานภายในวัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามมาเป็นลำดับ นับตั้งแต่ทรงดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส เป็นต้นมา นอกจากนี้ ยังได้โปรดให้สร้างอาคารสถานที่เพื่อการสาธารณสงเคราะห์ในที่ต่าง ๆ อีกหลายแห่ง เช่น อาคารเรียนโรงเรียนวัดราชบพิธ ๔ หลัง อาคารเรียนโรงเรียนประชาบาล ที่วัดสระกระเทียม จังหวัดนครปฐม ๑ หลัง และที่วัดโพธิ์ทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑ หลัง สร้างศาลาพักริมทางรวม ๘ หลัง สร้างโรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราช (วาสนมหาเถร) ณ ตำบลบ่อโพลอง อำเภอนครหลวง จังหวัดนครศรีอยุธยา และสร้างสถานสงเคราะห์คนชรา วาสนะเวศม์ ในบริเวณโรงพยาบาลนั้น ทรงตั้งมูลนิธิสมเด็จพระสังฆราช (วาสนมหาเถร) เพื่อสนับสนุนกิจการโรงพยาบาล และเพื่อการสาธารณกุศล การศาสนา ส่งเสริมการศึกษา และรักษาวัฒนธรรมของชาติ

พระกรณียกิจพิเศษ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสนมหาเถร) ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ใน สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อทรงผนวชเป็นพระภิกษุ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑

พระอวสานกาล

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ वासนมहाเถร) โดยปรกิติทรงมีพระพลานามัย สมบูรณ์ แข็งแรง จนถึง พ.ศ. ๒๕๓๑ ทรงประชวรด้วยพระปัสสาวะอักเสบ (ปอดอักเสบ) ตั้งแต่วันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้เข้าประทับรักษาพระองค์ ณ โรงพยาบาลศิริราช ต่อมาทรงมีภาวะ พระหทัยวายจากเส้นพระโลหิตตีบและกล้ามเนื้อพระหทัยบางส่วนไม่ทำงาน เป็นเหตุให้สิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่เสาร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๓๕๐ ตรงกับวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ เวลา ๑๖.๕๐ น. สิริพระชนมายุได้ ๘๑ พรรษา ๕ เดือน ๒๕ วัน ทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช เป็นเวลา ๑๔ ปี ๒ เดือน ๕ วัน